

ГЕРМАНСКІЯ ЭЛЕМЕНТЫ Ў КУЛЬТУРЫ СТАРАЖЫТНАЙ БЕЛАРУСІ: АНАЛАГІ, УПЛЫВЫ

Беларускія землі здаўна зазнавалі культурнае ўздзеянне разнастайных этнасаў, былі месцам перакрывавання розных культурных традыцый. Сярод іх адпаведнае месца належыць культуры германскіх народаў, кантакты з якімі ўзыходзяць да пачатку інашай эры. Нямецкая, культура, яе прадстаўнікі, якія пражывалі і працавалі ў Беларусі, зрабілі істотны ўнёсак ў развіццё разнастайных тэхналогій, архітэктуры, мастацтва нашых зямель; гэта праблематыка актыўна даследуецца вучонымі. У дадзенай працы будуць разгледжаны старажытныя стасункі і уплывы розных германскіх культур (матэрыковай і з выспаў) на традыцыйную (народную, этнічную) культуру, анамастыку Беларусі, што падаецца актуальным для разумення гістарычнага лёсу нашых зямкль.

Традыцыйная культура – дадзеныя этнаграфіі, фальклора, міфалогіі, – з’яўляецца найбольш устойлівай, кансерватыўнай сферай культуры, якая ўтрымлівае звесткі аб старажытных, дапісьменных часах гісторыі, народаў. Менавіта з гэтых гістарычных глыбінь, пачаткаў сучаснай этнакультурнай, расавай гісторыі вынікаюць рысы падабенства германскіх і славянскіх,

германскай і беларускай культур. Вытокі падабенства германскай і беларускай традыцыйнаых культур маюць этнагенетычныя высновы: народы належаць, як і кельты, балты, славяне, да індаеўрапейцаў, еўрапеідаў і некалі ў бронзавым стагоддзі ўтваралі адзіную супольнасць з агульнай індаеўрапейскай мовай, культурай.

Гэта тычыцца і такіх істотных сфер культуры, як рэлігія, міфалогія. Адзін з галоўных багоў беларускага пантэона – валадар грома, маланкі, забойца нячысцікаў – Пярун, – тыпалагічна блізкі германскаму Тору, як і старажытнагрэчаскаму Зеўсу, рымскаму Юпіцеру, літоўскаму Пяркунасу: яны генетычна ўзыходзяць да індыйскіх (індаеўрапейскіх, арыійскіх) Індры, Рудры. Разам з тым, у беларусаў, як у грэкаў, рымлян, гэты бог меў самы высокі статус, у той час, як у германцаў Тор саступаў вярхоўнаму богу, бацьке Одзіну (Вотану). У аналагічнай сітуацыі сваяцтва беларускі Пярун выглядаў значна больш уплывовым, чым яго бацька, вярхоўны бог Бялун. Гэта можа тлумачыцца генезісам германскіх багоў, дзе прыродыя праявы суступалі па сакральнаму значэнню вайсковым, палітычным поспехам.

Арыгінальны беларускі міф аб стварэнні свету пасля ўдару ў камень і ваду перуна, мае блізкія аналагі ў скандынаўскай (таксама ягіпецкай) міфалогіі, дзе ў пачатку касмагоніі ў лёд ударыла маланка. Старажытны культ беларускай паганскай рэлігіі тыпалагічна нагадваў германскі – у ім было адносна мала жрацоў, а іх абавязкі выконвалі сацыяльныя, палітычныя кіраўнікі, якім надаваліся надзвычайныя якасці [1, с.136]. Яскравым прыкладам такога палітычнага дзеяча быў полацкі князь Усяслаў Брачыславіч (Чарадзея), які меў здольнасць валхва, нібыта мог ператварацца ў звярэй і птушак, асабліва ў ваўка, прадбачыць задумкі ворагаў.

Сярод даследчыкаў германскай даўніны ўстойліва трымаецца думка аб гістарычнасці вярхоўнага бога германцаў – Одзіна (Вотана), які на самой справе быў выбітным палітычным дзеячом, слаўным ваяром, згуртаваў германскія плямёны, прывёў іх з паўночнага Прычэрнамор'я ў Скандынавію і быў абагаўлён. Як сведчаць сагі, ён мог пераўтварацца ў час сна ў зверя, рыбу змяю і падарожнічаць, быў чарадзеям, ведаў будучыню. Як сведчыць сага, ён памёр ад хваробы ў Швецыі [2, с. 15], – яго напаткаў лёс звычайнага чалавека, як і іншых жрацоў-багоў. Як і Ўсяслаў, Одзін быў надзвычай энергічным, ваяўнічым, паспяховым дзеячом, будаўніком, пражыў працяглае і насычанае падзеямі жыццё. Тыпалагічнае падабенства паміж гэтымі постацямі патрабуе далейшага вывучэння, аднак несумненна, што яно маецца і выкідана падобнымі асаблівасцямі іх лёсу і міфалагіі калектыўнага падсвадомага, якое схільна нават у цывілізаваных грамадствах (Старажытны Рым і сакральнае шанаванне імператараў, богам абраныя еўрапейскія каралі, кіраўнікі аўтарытарных краін) да абагаўлення носьбітаў улады, надання ім надзвычайных якасцей.

Таксама звяртае ўвагу шырокае развіццё кultaў ваўка і мядзведзя ў абодвух этнасаў. Гэтыя жывёлы ў беларусаў мелі выразныя рысы татэмаў бо пераўтварэнне чалавека ў жывёлу з'яўляецца ўскосным сведчаннем раней-

шага татэмізму [3]. У германцаў іх шанаванне ўвасабляліся ў міфалагічнай постаці пачварнага ваўка Фенрыра, які з’явіцца для бойкі з багамі напрыканцы свету, а таксама ў рэальнай адвасобленай касце войнаў бярсеркераў (“мядзвежых кашудь”, тых, хто ідзе ў бой без даспехаў), па-сутнасці, перавертняў. У сагах гэтыя ваяры Одзіна параўноўваюцца з мядзведзямі, ваўкамі, сабакамі, быкамі, але часцей ідэнтыфікаваліся з першай, радзей другой двума жывёламі. Чалавек у беларускіх традыцыйных уяўленнях мог рабіцца перавертнем, ваўкалакай, як і германскі ваяр. Разам з тым, вера ў перавертней-ваўкоў – распаўсюджаная з’ява з часоў сярэднявечча на тэрыторыі Францыі, Іспаніі, Германіі, іншых еўрапейскіх краін; іншым разам яна мела рэальныя высновы, звязаныя з лікантрапіяй. Разам з тым, у Беларусі, як і ў нарманаў, перавертніцтва не было адзінкавай небяспечнай з’явай – яно мела “звычайны” характар і не ўспрымалася як нешта неверагоднае – этнаграфічныя матэрыялы сведчаць, што ваўкамі рабіліся калдуны, іх ахвяры, цэлыя вясельныя паезды і аб тым, што ў гэта верылі. Сведкі сцвяржалі, што бачылі перавертней, якія ў большасці выпадкаў не рабілі шкоды людзям, а часам наадварот імкнуліся ды жытла каб ім дапамаглі набыць чалавечае аблічча.

Яшчэ адно цікавае падабенства – наяўнасць ў міфалогіях веліканаў і карлікаў, якія адыгрывалі ў германскай міфалогіі значную ролю. У беларускіх уяўленнях таксама прысутнічалі вялікія па памерах волаты і маленькія падземныя людзі, лятучыя гарцукі, што жылі ва ўзвышшах. Разам з тым, дзве міфалогіі істотна адрозніваюцца перш-наперш істотнай ваяўнічасцю германскай, а таксама яе сюжэтным багаццем.

Першае актыўнае і прадукцыйнае сутыкненне з германцамі з выспаў адбылося на беларускіх (старажытнарускіх) землях пасля з’яўлення варягаў. Можна, як робяць некаторыя даследчыкі, лічыць іх прыбалтыйскімі славянамі, аднак традыцыйныя скандынаўскія імёны кіраўнікоў варягаў відавочны сведчаць аб іх нарманскім паходжанні. Славяне зваліся, як сведчаць тэксты саг, іначай, а імёнам ў той час надавалася магічнае, этнакультурнае значэнне і прымаць імя чужога народа, калі гэта не звязана з пераходам к хрысціянства – рэч надзвычай рэдкая.

Нарманаў было няшмат, гэта былі войны – дружыннікі, якія маглі жыць асобнымі пасяленнямі, – адно з іх было недалёка ад Полацка. Іх культура не пакінула значных слядоў сярод славян [4, с. 130], што можа тлумачыцца яе мілітарызаваным характарам, а таксама адноснай прастатой. Нарманы прынеслі сваю зброю, але добрыя мячы ў іх былі франкскія (іх экспарт быў у франкаў забаронены), нямецкія а не сваі, з дрэннага металу, што выклікала падробкі. Праз некалькі пакаленняў нарманы былі асіміляваны, прынялі праваслаў’е і праваслаўныя імёны.

Першы полацкі князь быў паплечнік Рурыка Рагвалод (мадыфікацыя скандынаўскага імя асобаў з скандынаўскіх саг: Рагнар, Рангфрэд, Рагаланд, Рагнвальдр). У палачан быў свой князь Палтэс (імя з скандынаўскай сагі, напэўна штучнае), месца якога без кафлікту заняў нарман, які княжыў

упэўнена і самастойна, што сведчыць аб яго падтрымцы палачанамі. Нарманы (ваяры, купцы) безканфліктна наведвалі Полацк, што можа ўскосны сведчыць ад наяўнасці ў ім, як ў Кіеве, добра адаптаванай нарманскай супольнасці. Напэўна, нарманам быў і заснавальнік Турава і княскай улады Тур (мадыфікаваня імя Трюгві, тапонім Турен). У Сігулдзе ў Латвіі размешчаны этымалагічна блізкі Тураву старажытны Турайдскі замак Лівонскага ордэна.

Сын Рагнеды (скандынаўская Рагна, шматлікія жанчыны з саг з імём Рангхільд) Ізяслаў Уладзіміравіч зрабіўся пачынальнікам новага полацкага княжацкага радаводу. Яго бацька, кіеўскі князь Уладзімір, быў напалову скандынаў – магчыма, датчанін, “дан”, канунг Вальдамар Стары (паходжанне яго маці Малушы шукаюць сярод нарманаў, славян, нават яўрэяў). Нарманскі радавод меў і праўнук Рагнеды Усяслаў Чарадзея (меў этгічнае сваяцтва з тыпалагічна падобным Одзінам), а адзін з яго сыноў – полацкі князь – насіў, акрамя Барыса, нарманскае імя Рагвалод.

Нарманская прысутнасць наклала адбітак на норавы пануючай вярхушкі, у прыватнасці, звяртае ўвагу пакушэнне Рагнеды на забойства князя Уладзіміра. Сам па сабе учынак Рагнеды – спроба забойства за здраду ў шлюбе, каханні, калі меркаваць па скандынаўскім сагам, – рэч не выбітная: пакінутыя жонкі маглі ці самі забіць былога мужа (нават спаліць у хаце жывёлом), ці пасылалі забойцаў. Гэта вынікала з адносна вольнага становішча скандынаўскіх жанчын, якія маглі самастойна весці вялікую гаспадарку, уплываць на пытанні шлюбу.

Арыгінальныя, нестандартныя для жанчыны таго часу паводзіны ўнучкі Усяслава Чарадзея – Еўфрасіны (Параскевы) Полацкай таксама могуць вынікаць з скандынаўскай культурнай, генетычнай спадчыны. Увогуле, магчыма, самастойныя паводзіны скандынавак на нашых землях з’явіліся ўзорам, архетыпам для грамадскай, культурнай актыўнасці беларускіх жанчын наступных гістарычных эпох, калі прадстаўніцы “слабага” полу займаліся рыцарскімі практыкаваннямі на спецыяльна зробленых для ніх прыстасаваннях, вялі актыўную адміністрацыйную дзейнасць (Катажына Радзівіл), стваралі тэатральную культуру (Уршуля Радзівіл), пускаліся ў “авантуры”, якія апісвалі і прызначалі для выдання (Саламея Пільштынава), ваявалі са зброяй у руках (Эмілія Плятэр). У старажытных германцаў існавалі “дзевы мяча” – суполкі дзяўчын, якія займаліся не жаночай хатняй працай, а воінскай справай і рабілі рабаўніцкія напады не толькі на сушы, але і на моры; яскравым вобразам гэтакага ладу жыцця была гераіня германскага (нямецкага) эпасу Брунхільда. Характэрна, што ў беларускай міфалогіі захаваліся звесткі пра валатоўн – магутных жанчын, што жылі асобна на узгорках і лёгка спраўляліся з мужчынамі, якіх збіраліся да іх завітаць. Магчыма, гэта – гістарычная памяць пра асобныя жаночыя ўзброеныя аб’яднанні накшталт “дзеў мяча”.

Старажытныя нямецкія рэплікі меў беларускі фальклор, лягенды, як запісаная ў канцы XIX ст. ў Себежском уездзе Віцебскай губерні лягенда пра Свібельскае возера (зараз Пскоўская вобласць) [5, с. 84 – 90], у якой узгадваецца мясцовы народ – старажытныя свевы (г. зн. шведы пад іх старадаўняй

назвай), іх горад, “цар”, яго жонка, Ягода, і дачка прыгажуння, Рожа. Свевы ваявалі з суседнімі лівамі (таксама гістарычны народ фінскай групы, які ў асноўным лакалізаваўся на ўзбоэжжы Балтыйскага мора), а потым пасля шлюбу дачкі свеваў і цара ліваў зліліся ў адзіны народ, а маладыя ўехалі жыць ў Лівонію. Жаночыя імёны Ягода і Рожа (тут, магчыма, прысутнічае скажоная нарманская аснова – Раг, – Ран) не славянскія, а сам тэкст, магчыма, з’яўляецца гістарычным успамінам пра існаванне швецкага пасялення з ваяўнічым уладаром і яго паступоваю асіміляцыю мясцовым фінскім племенем ліваў (фіны здаўна насялялі паўночнабеларускія землі).

Водгалоскі даўніх кантактаў паміж нарманамі і фінамі на паўначы Беларусі прысутнічаюць і ў лягендзе пра г. Браслаў, а таксама рэкі Дзвіну, Друйку, азёра Дрывяты, Снуды, Навяты [5, с. 266 – 267].

У горадзе з замкам жыў славуты князь Дзвін з жонкай Друйкай і дачкой Дрываі, якую кахалі маладыя княззі Снуд, Ноў і Брас. Дрыва зрабіла так, што Снуд і Ноў забілі адзін аднаго на двубое, але Брас адмовіўся браць шлюб з каварнай княжной і яна утапілася ў возеры. Брас пасля смерць бацькоў Дрывы застаўся княжыць ў горадзе, які атрымаў яго імя. Дрываі, як сведчыць Сага аб Інглінгах, звалі доч Сньера Старога з Краіны Фінаў. Яна праз чарадзею забіла свайго мужа валадара Швецыі Ванландзі, які занадта працяглы час адсутнічаў дома. Імя Ноў (жрэц асаў, бог Ньёрд, яго жытло ў Наатуне), назва Браслаў (г. Братса (Браттас) маюць аналагі ў скандынаўскай анамастыцы.

Немцы натрапілі і ў досыць позні фальклор Вялікага княства Літоўскага, звязаны з будаўніцтвам у Вільні касцёла святой Ганны (вядомы з пачатка XVI ст.) [5, с. 239]. Традыцыйна для гэтай разнавіднасці фальклора сюжэт звязаны са спробай дазнацца сакрэт дойліда забойствам. Для будаўніцтва былі запрошаны майстры з Нямеччыны, адзін з якіх, падмайстра, зрабіў фарбу для цэглы надзвычай прыгожага колеру. Старшы майстар Юрбах прымушаў малодшага раскрыць таямніцу вырабу колеру, але падмайстра адмаўляўся, а пасля заканчэння будаўніцтва, скінуў настойлівага майстра з высокага акна і той разбіўся. Сакрэт фарбы застаўся таямніцай. Па адной з версій касцёл сапраўды будавалі два майстра, аднаго з якіх звалі Пурбах.

У беларускай казцы “Якую святы Марцін даў немцу навуку” (запісана ў канцы XIX ст. у Сакольскім павеце Гродненскай губерні) немец выступае ў якасці гаспадара, у якога працуе парабак [6, с. 187]. Парабак папрасіў дазволу святкаваць усе “польскія” (каталіцкія) святы, на што немец адказаў згодай і нават пачаставаў работніка, каб той лепей адсвяткаваў дзень усіх святых. Але парабак пасля пажадаў адзначыць і дзень святога Марціна, на што гаспадар не пагадзіўся і паслаў работніка ў лес па дровы. Парабак знайшоў у лесе мядзведзя “у ломе” і, сказаўшы, пану, што святы Марцін не дае дроў, павёл яго да месца, дзе ляжаў мядзведзь. Звер ледзь не задраў пана, які прыкінуўся мертвым. Мядзведзь абнюхаў яго, прыняў за нежывого і пайшоў. Немец прыбег дахаты і сказаў: “То не свенты, то бестыя: біл, біл, біл, біл і ешчэ прыкладаў своего уха до мэго духа”.

Казка, нягледзячы на адносна прасты сюжэт, мае шэраг істотных культуралагем. У ёй да мяжы (магчымай смерці) абвострана базавая міфалагічная апазіцыя культура / прырода. Гэтым тлумачыцца з’яўленне ў ёй менавіта немца (які, дарэчы, добра размаўляў па-польску с нямецкім пранонсам), як насьбіта, па меркаванню аўтара, прадстаўніка традыцыйнай культуры, – крайніх культурных інтэнцый, чужых тутэйшаму ладу жыцця. Немец не можа адрозніць мядзведзя (якого, напэўна, як чалавек культуры, ніколі не бачыў) ад св. Марціна (прадстаўніка таксама “польскіх” святаў), нават калі той прыклаў вуха да яго галавы.

Прыроду тут прадстаўляе яе адметны татэмістычны сімвал – мядзведзь, які, як і здараецца ў сутыкненні гэтых варожых бінарнасцей у адсутнасці медыятара (парабак збег), хоча абавязкова забіць апанента. Яны сутыкаюцца твар у твар і прырода пераможчай пакідае імітуючую смерць, але не мертвую культуру (смерць немца значыла б панаванне ў свеце прыроднага пачатку).

У беларускай хрысціянскай міфалогіі, народных апокрыфах чорт меў мянушку “немец”, калі ён з’яўляўся ў чалавечым абліччы, дык быў апрануты ў чорны “нямецкі” кафтан. Напэўна, ў народнай свядомасці немцы асацыяваліся з чарнакніжнікамі нахштальт Фауста, які меў дамову з Мефістофілем. На нашых землях немцы былі прадстаўлены ў тым ліку і лекарамі, аптэкарамі, якія па народным уяўленню, адлюстраванымі персанажамі батлейкі (там доктар – венгр, паляк, мясцовы чалавек), уводзілі дзеля выгады людзей у зман.

Такім чынам, у дадзеных тэкстах постаць немца ўвасабляе максімальна далёкі ад сялянскага – звышрэальны, а таксама культурны свет. Гэты вобраз з’яўляецца пагрозлівым, чужым для тутэйшага культурнага і прыроднага свету, аднак гэта постаць заўсёды – ірэальны ці сацыяльны валадар, моц, якой можы супрацьстаяць толькі самы магутны прадстаўнік прыроднай альтэрнатывы.

Прысутнічаў нямецкі ўплыў і ў беларускай матэрыяльнай культуры – старажытным жаночым адзенні часоў Рэчы Паспалітай і Вялікага княства Літоўскага. З нямецкай мовы да беларусаў прыйшла назва “андарак”, – спачатку, з XVI ст. жаночага паяснога адзення заможных слаёў з поўсці, каштоўнай тканіны, якое праз некалькі стагоддзяў распаўсюдзілася сярод сялян (з плотнай тканіны, поўсці чырвонага, сіняга колеру пераважана ў чорную клетку) і зрабілася адментай рысай беларускага традыцыйнага строю. Таксама з нямецкай мовы праз палякаў прыйшла назва вялікага галаўнога жаночага платка з добрага палатна з вышыўкай, які насілі заможныя жанчыны – рантуха, а з Нямецчыны і Турцыі дастаўлялася галаўная папяровая тканіна для пакрывал – бавелніца; таксама з нямецкай мовы паходзіць назва старажытнай, арыгінальнай дзясочай галаўной павязкі з тканіны з даўгімі канцамі – бінда [7, с. 100, 101, 102]. Бавелніца нагадвае распаўсюджаны пазней сярод сялян вязізны платок – абхінанку, а даўгія канцы былі ўласцівыя пазнейшаму сялянскаму чапцу – капару.

Меўся нямецкі ўплыў і ў архітэктуры розных грамацкіх слаёў. У старажытную гарадскую жылую архітэктуру з Нямецчыны прыйшоў фак-верк, які ўпрыгожыў вонкавае аблічча еўрапейскіх і беларускіх дамоў. З нямецкай мовы да нас прыйшло слова “лямус” – так называліся двухпавярховыя клеці з верхняй галярэйкай, якія будавалі шляхціцы і заможныя сяляне. У народнай архітэктуры гладка абцясаны вугал хаты называўся “нямецкім”.

Германскі, скандынаўскі ўплыў на нашых землях праявіўся ў гісторыка-культурная анамастыцы, этнаніміцы, – тым, што з’яўляецца адным з базавых кампанентаў сістэмы этнасу і ў дадзенай тэматыцы звязана з вызначэннем Русь. Найбольш аб’ектыўная гіпотэза пра паходжанне назвы “Русь” (Rusia, Ruzsia) – яе шведскія крыніцы, летапісныя “свевы-русь” – назва аднаго з радавых аб’яднанняў, якое прыйшло на славянскія землі ўсталёўваць ці ўмацоўваць дзяржаўнасць і было дастаткова ўплывовым. Русью у ўсходнеславянскіх летапісах называлі як прыбыўшыя варягі, так і краіна. Да 838 г. і знакамітых шведскіх амбасадораў ў Візантыю і да франкаў як прадстаўнікоў Русі, гэта назва як дзяржаўная была невядомая.

Кіеўшчына, як цэнтр дзяржавы, атрымала назву “Руская зямля”, назва “Кіеўская Русь” з’яўляецца позняй кніжнай, штучнай і ў старажытнай гісторыі не ўжывалася. Паказальна, што назва Русь была ў Скандынавіі кніжнай, а асноўным вызначэннем гэтых зямель было Гардарыкі (магчыма, ад агульнага для славян і нарманаў слова горад). Таксама землі ўсходніх славян называлі Вялікая Світход – Вялікая Скіфія, што размяшчалася на паўднёвым усходзе Еўропы, Кюльфінгаланд (атаесамліваецца з Гардарыкамі, таксама, магчыма, назва групы служылых людзей ці геаграфічная, этнічная (фінскае насельніцтва) назва), а таксама Усходняя дзяржава (досыць тэмае вызначэнне) [8, с. 34].

Як бачна, сама назва і назвы з боку на супадалі, што сустракаецца ў гістарычнай анамастыцы. Магчыма, погляды на назву ўсходнеславянскіх зямель і ролю ў іх гісторыі швецкай супольнасці ў свеваў-русі і астатняй Скандынавіі былі розныя. Але такая анамастычная стракатасць не частая з’ява і гэта можа быць сведчаннем таго, што нарманы дакладна не вызначыліся з моўнай ідэнтыфікацыяй паўднёвых суседзей, магчыма, па прычыне рыхлай дзяржаўнай, культурная сістэмы апошніх.

Паказальна, што ў скандынаўскім “Вопісу зямлі” XIV ці XII ст. ў вопісе Еўропы ў Гардарыках узгадваюцца толькі чатыры асноўных горада: побач з Кіевам і Ноўгарадам, гэта два старажытнабеларускія – Полацк (Pallteskia – “Палтескья”) і Смаленск (Smaleskia – “Смалескья”) [8, с.76, 78]. У іншым “Вопісе Зямлі” XIV ст. сярод гарадоў Гардарыкі ўзгадваюцца толькі Полацк (Pallteskia) і Кіеў (“Кіэнугарды”) і адзначаецца, згодна з тагачаснай біблейскай канцэпцыяй узнікнення і рассялення народаў, што там першым жыў Магог, сын Іафета, сына Ноя [8, с. 94, 96]. Дадазеныя скандынаўскія тэксты сведчаць пра значную ролю беларускіх гарадоў, іх міжнародны аўтарытэт, уключэнні Полацка ў тагачасную сусветную геаграфічную, этнагенетычную сістэму, заснаваную на біблейскіх уяўленнях.

З тых часоў назва Русь атрымала шырокая распаўсюджванне на славянскіх землях – гэта Белая Русь (з XVII ст. паўночна-усходнія, затым сучасныя беларускія, а таксама старажытныя маскоўскія, сербскія, часткова украінскія землі), Маскоўская Русь (рускія землі), Літоўская Русь (славянскія, таксама ўсходнелітоўскія, землі Вялікага княства Літоўскага), Чырвоная Русь (заходнеўкраінскія землі), Чорная Русь (заходнебеларускія землі), Заходняя Русь (беларускія землі часоў Расійскай імперыі), Паўночная Русь (украінскія землі часоў Расійскай імперыі), Малая Русь (усходняя і цэнтральная Украіна), Вялікая Русь (Маскоўская дзяржава). З цягам часу назва замацавалася ў якасці дзяржаўнай ў крыху мадыфікаванай форме за нашымі землямі (Беларусь). Рuskія землі, дзяржава, імперыя з XVIII ст. пачалі называцца Расіяй (“Россия”), запазычыў кіеўскую, форму назвы з – о – замест – у – Такім чынам, аўтэнтчная, старажытная форма назвы старажытнай Русі, Рускай зямлі захавалася ў якасці часткі наймення толькі ў назве дзяржавы беларусаў.

Ад гэтай скандынаўскай формы ўтварыліся і старажытныя этнанімы жыхароў нашых зямель – русь, рускія (назвы часоў Кіеўскай Русі), русіны (праваслаўныя беларусы і ўкраінцы), беларусцы (жыхары непасрэдна Беларускай Русі – паўначна-усходніх беларускіх зямель), заходнерусы (штучная кніжная назва беларусаў, якая не прыжылася), чарнарусцы (кніжная назва жыхароў Чорнай Русі), беларусы.

Такім чынам, агульныя рысы беларуская і германскіх культур абумоўлены старажытнай індаеўрапейскай спадчынай, непасрэднымі кантактамі з варягамі (нарманамі), а таксама апасрэдаваным перайманнем асобных рыс матэрыяльнай, духоўнай культур. Адзначаныя рэаліі маюць дачыненне да традыцыйнай культуры і спажываліся яе носьбітамі, а анамастычныя з’явы мелі агульнаэтнічны характар. Мела месца аналагавае, кантактнае ўзаемадзеянне двух культур, што асабліва праявілася ў міфалогіі, фальклору, анамастыцы.

ЛІТАРАТУРА

1. *Дюмезиль, Ж.* Верховные боги индоевропейцев / Ж. Дюмезиль. – М. : – Наука, 1986. – 234 с.
2. *Стурлусон, Снорри* Круг земной / Снорри Стурлусон. – М. : Наука, 1980. – 686 с.
3. *Углик, И. Г.* К вопросу о тотемизме в традиционной культуре белорусов / И. Г. Углик // Вести Института современных знаний. – 2017. – № 1. – С. 72–77.
4. *Штыхов, Г. В.* Древний Полоцк IX – XIII вв. / Г. В. Штыхов. – М. : Наука и техника, 1975. – 136 с.
5. Легенды і паданні [Склад. М. Я. Грынблат і А. І. Гурскі] – М. : Навука і тэхніка, 1983. – 644 с.
6. Сацыяльна–бытавыя казкі. Рэд. В. К. Бандарчык. – М. : Навука і тэхніка, 1976. – 520 с.

8. *Молчанова, Л. А.* Очерки материальной культуры белорусов XVI–XVIII вв. / Л. А. Молчанова. – М. : Наука и техника, 1981. – 112 с.
9. *Мельникова, А. Е.* Древнескандинавские географические сочинения / А. Г. Мельникова. – М. : Наука, 1986. – 230 с.